

»MUZEJ V MALEM«: SODELOVALNI PROJEKT MUZEJA IN GALERIJ MESTA LJUBLJANE IN OŠ LEDINA

/ Nika Damjanovič / vodja projekta /
mag. Borut Rovšnik / mentor / Muzej in galerije mesta Ljubljane

»Muzej v malem« je kulturno-vzgojni projekt, v katerem smo skupaj z mladimi soustvarjali muzejske vsebine. V partnerstvu s šolo smo si zastavili cilj, da bi učenci pridobili nova znanja, prepoznali vrednost naše dediščine ter stkali trdne in dolgotrajne vezi z muzejem kot inštitucijo. Udeležencem smo želeli omogočiti vpogled v zakulisje muzejskega dogajanja ter sodelovanje pri načrtovanju, ustvarjanju in izvedbi muzejskih vsebin ter jim pri tem nuditi občutek partnerstva in solastništva. Prizadevali smo si krepiti njihovo samozavest in samospoštovanje, pa tudi odgovornost. Projekt je impliciral tudi vključevanje številnih medpredmetnih povezovanj v okviru šolskega učnega načrta in izpolnjevanje učnih ciljev posameznih predmetov.

PARTICIPATIVNI MUZEJ

Vstopamo v participativno družbo. O tem nas prepričujejo tudi pozivi in zahteve nedavnih vstajniških gibanj in demokratičnih sil v slovenski družbi. Pravica do aktivnega udeleževanja in soustvarjanja kulture, zagotovljena z mednarodno deklaracijo o človekovih pravicah in z 61. členom Ustave Republike Slovenije, je temeljna človekova pravica do izražanja in samouresničevanja. Muzeji in galerije so pri tem lahko odlični poligoni za razumevanje in učenje aktivne udeležbe državljanov v kulturnem ter družbenem, gospodarskem in političnem življenju lokalne skupnosti, regije ali države.

V Muzeju in galerijah mesta Ljubljane (MGML) si že nekaj let prizadevamo, da svoje poslanstvo odprte, dostopne in vključujoče inštitucije uresničujemo v praksi preko projektov, namenjenih različnim družbenim, v zadnjem času pa še posebej ranljivim skupinam in osebam s posebnimi potrebami. Na področju vključevanja odraslih v muzejski ustroj imamo že dolgoletne uspešne izkušnje, medtem ko smo na področju tako intenzivnega vključevanja mladih s projektom *Muzej v malem* orali ledino.

Med najpomembnejše obiskovalce MGML gotovo spadajo tudi šolarji in dijaki, zato je ena naših večjih želja, da jih tudi z našimi programi vzgajamo v kulturnozavedne in kritične odrasle osebe, ki bodo znale ceniti kulturno dediščino in pomen njenega ohranjanja. Verjamemo, da je otrokom preteklost privlačna, skrivnostna in zanimiva, a nemalokrat oddaljena in težko dojemljiva. Kako jim jo torej približati in jo narediti razumljivo in zabavno?

Muzej lahko zagotovo veliko doprinese h kakovostnemu in komplementarnemu izobraževalnemu procesu. Kako? Učenci in dijaki lahko sicer znanje pridobijo v šolah ali celo zgolj v knjigah, dodana vrednost muzejske ustanove pa je izkustveno učenje, na katerem temeljijo vsi programi Muzeja in galerij mesta Ljubljane. Naš cilj je, da so šolarji aktivno udeleženi, da raziskujejo, spoznavajo, se dotikajo, izražajo, doživljajo in se uživajo. Poskusimo jih učiti preko igre z uporabo različnih zaznavnih kanalov, poleg strokovnega znanja pa jim muzej omogoča tudi druge nepozabne izkušnje, ki so jih bili deležni tudi udeleženci projekta *Muzej v malem*: prvoosebna animirana vodstva, srečanja s strokovnjaki in neposreden stik z dediščino: učenci so lahko učno snov povezali z avtentičnimi predmeti – z originali in replikami, z lokacijami »in situ« itd.

PROJEKT »MUZEJ V MALEM«

Sodobna pedagoška in didaktična teorija in praksa postavljajo učenca v aktivno vlogo, zato smo projekt *Muzej v malem* zasnovali kot kulturno-vzgojni projekt, ki naj bi vključeval sodelovanje in soustvarjanje skupine mladih in osebja MGML pri snovanju in izvedbi pedagoških programov. Namen projekta *Muzej v malem* je bil razviti nov program v partnerstvu s šolo, za glavni cilj pa smo si zastavili, da bi učenci pridobili nova znanja, prepoznali vrednost naše dediščine ter stkali trdne in dolgotrajne vezi z muzejem kot inštitucijo. Udeležencem smo želeli omogočiti vpogled v zakulisje muzejskega dogajanja ter sodelovanje pri načrtovanju, ustvarjanju in izvedbi muzejskih vsebin ter jim pri tem nuditi občutek partnerstva in solastništva.

Prizadevali smo si krepiti njihovo samozavest in samospoštovanje, pa tudi odgovornost. Projekt je impliciral tudi vključevanje številnih medpredmetnih povezovanj v okviru šolskega učnega načrta in izpolnjevanje učnih ciljev posameznih predmetov.

Šolsko leto 2013/14 je sovpadalo z razstavo *Kolo, 5200 let*, na kateri je bilo med drugim razstavljeno tudi najstarejše leseno kolo na svetu, najdeno na Ljubljanskem barju, zato smo prvi Muzej v malem posvetili podrobnemu raziskovanju starodavnih koliščarjev.

NAŠA SREČANJA

K sodelovanju smo povabili zgodovinski krožek Osnovne šole Ledina, ki poteka pod vodstvom učiteljice zgodovine,

Ogled Konservatorskega centra Ščit (foto: arhiv MGML).

Začetek igranega vodstva po razstavi Kolo, 5200 let (foto: Andrej Peunik, MGML)

Natalije Lampič. Na naše vabilo se je odzvalo osemnajst mladih zgodovinskih navdušencev, starih od 9 do 14 let, s katerimi smo od oktobra 2013 vsako sredo skupaj preživeli dve šolski uri. Že na prvem srečanju smo si za glavni cilj zadali, da v sklepni fazi projekta postavimo svojo razstavo, zato smo k sodelovanju povabili šole, vrtce in družine. Naši mladi sodelavci so namreč samostojno zasnovali in razpisali natečaj z naslovom *Koliščarji v otroških očeh*, s katerim so šole in vrtce pozvali k izdelavi čim bolj izvirnih maket starodavnih kolišč, posameznike oz. družine pa k ustvarjanju risb ali slik s poljubnim koliščarskim prizorom. Končni cilj natečaja je bil postaviti razstavo prispelih izdelkov v Mestnem muzeju Ljubljana.

Medtem smo učence na tedenskih srečanjih v muzeju bolje poučili o delovanju naše ustanove. Izvedeli so, kako poteka delo v zakulisju muzejskih razstav in kdo vse skrbi, da muzej nemoteno deluje. Naši sodelavci so otrokom prijazno odprli vrata svojih pisarn in jim

predstavili poklic kustosa, arheologa, konservatorja, restavratorja, pedagoga, andragoga, sodelavca za odnose z javnostmi, oblikovalca itd.

Katarina Toman, vodja restavratorske in konservatorske delavnice MGML, je o svojih opažanjih zapisala: *»Mladi, ki so se vključili v projekt in so se dela resno lotili, so za vse življenje dobili lepo popotnico. V teh letih je pomembno, kateri poklici so jim predstavljeni na zanimiv način, prav zanimivo bi bilo spremljati pot teh učencev tudi kasneje, ko se bodo odločali za svoj poklic«*. Strokovnjaki učencem poklicev niso le razložili, temveč so jim omogočili, da so se tudi sami preizkusili v nekaterih opravilih. Pri snovanju projekta se nam je zdelo pomembno, da z vključevanjem tudi muzejski strokovnjaki pridobijo nove izkušnje na področju dela z javnostmi in še posebej mladimi. Presenčila jih je radovednost in znanje otrok, njihovo poznavanje tematike, resnost in odzivnost. Kustos Martin Horvat, ki jim je pripravil predavanje z delovnim naslovom *»Arheologija malo drugače«*,

je strnil svoje opažanje takole: *»Presenetljivo dobra odzivnost poslušalcev med samim predavanjem (vprašanja med predavanjem), vsebina vprašanj na zelo visokem (»odraslem«) nivoju (dobro zastavljena in smiselna vprašanja) in pazljivo spremljanje predavanja ter neverjetna sposobnost opažanja (vprašanja o detajlih, na katera nisem posebej opozarjal).«*

Hana Julija K., učenka 6. razreda, je obisk konservatorskega centra Ščit opisala z naslednjimi besedami:

»Izvedeli in ogledali smo si veliko zanimivih stvari, o katerih nismo imeli pojma in smo jih prvič videli.

Ogledali smo si restavratorsko sobo, ki je bila polna čudovitih stvari. Videli smo fibulo iz rimskega časa, ki je bila tako lepa, da smo vsa dekleta komaj zadrževala dih.

Smeli smo pokukati v škatlo z bojno čelado iz prve svetovne vojne, se dotakniti krasno ohranjenega dleta iz antike ter celo poškiliti skozi nekaj

Razstava Koliščarji v otroških očeh (foto: Andrej Peunik, MGML)

Odprtje razstave Koliščarji v otroških očeh z ogledom razstave Kolo, 5200 let (foto: Andrej Peunik, MGML)

Ogled Konservatorskega centra Ščit - poklic konservatorja (foto: arhiv MGML)

restavratorskih naprav in si nadeti restavratorsko opremo, zaradi česar so se nam vsi smejali!

Kasneje smo odšli v konservatorsko sobo, kjer sta dve dekleti čistili predmete iz Plečnikove hiše. Malce smo lahko poskusili tudi mi in bilo je zabavno. Umazanija je iz slik hitro izginjala, prav tako pa so hitro ali morda še hitreje izginjale blazinice iz vate, s katerimi smo čistili. Nato smo smuknili še v sobico, v kateri so originalne najdbe popravljali in jih 'ponaredili'. Seveda jih niso ponaredili za prodajo ali kaj podobnega. Ponaredili so jih za otroke, da bodo lahko uživali v spoznavanju predmetov skozi igro, originali pa tako ne bodo v nevarnosti.

Danes smo izvedeli za nas kar nekaj novih dejstev. Med drugim tudi razliko med restavratorstvom in konservatorstvom. Ali mogoče veste, kakšna je? Konservatorji najdbo obdelajo, da bi zdržala za čim daljše obdobje, restavratorji pa jo nato natančneje očistijo ter pripravijo za razstavo.

Današnje pohajkovanje v Ščit-u se mi je zdelo fenomenalno in z veseljem bi ga še kdaj ponovila!»

Udeleženci projekta so se tekom naših srečanj bolje seznanili z obdobjem kolišč, saj so predmete, razstavljene na razstavi *Kolo, 5200 let*, podrobno raziskali in o njih napisali kratke prispevke. Pri snovanju slednjih so si pomagali z različnimi viri – z avtentičnimi predmeti so lahko rokovali, o njih povprašali strokovnjake (med drugim tudi Ireno Šinkovec, kustosinjo razstave, in dr. Antona Veluščka, vodjo ekipe arheologov, ki je našla najstarejše leseno kolo na svetu), prebrskali strokovno literaturo itd.

Enega izmed takšnih prispevkov je napisala tudi Zora K. iz 5. razreda, ki je poglobljeno preučila starodavno kolo:

»Ko so naši arheologi pod vodstvom gospoda Antona Veluščka kopali drenažni jarek, so našli najstarejše leseno kolo na svetu, ki je staro okoli 5200 let. Bile so tri četrtnine kolesa, ki je bilo nataknjeno na os, saj je njegovo četrto četrtnino poškodoval bager, za drugo kolo pa

Igrano vodstvo po razstavi Kolo, 5200 let (foto: Andrej Peunik, MGML)

ne vedo, kaj se je zgodilo z njim. Ko so ga našli, so ga dali v vodo, da se ne bi izsušil in propadel. To pomeni: ker je bilo ogromno let v vodi, je voda izpodrinila zrak in, če bi prišlo kolo v stik z zrakom, bi se skrčilo, kasneje pa bi ga napadli mikroorganizmi – črvički, plesen ... in bi se uničilo ter deformiralo. Le krajši čas je bilo na ogled in po šestih letih so ga peljali k strokovnjakom v Mainz (Nemčija). Tam je bilo štiri leta in so ga napolnili s posebno smolo (melamin), ki je izpodrinila vodo. Potem ko je bilo restavrirano, so ga pripeljali nazaj v Slovenijo, kjer je bila nekaj časa zatem narejena razstava. Kolo hranijo v brezračnem prostoru.«

Stik z avtentičnim predmetom je v učencih prebudil občutek spoštovanja, občudovanja in radovednosti. Skupaj s spoznavanjem življenja na koliščih Ljubljanskega barja je rasla njihova sposobnost datiranja in lociranja dogajanja, zgodb, ljudi in sprememb v časovni okvir. Dogajanje smo vseskozi

aktualizirali in ga kritično ovrednotili. Poleg poznavanja zgodovine pa smo jim približali tudi skrb za trajnostni razvoj in ohranitev našega naravnega okolja. Pridobljena znanja so jim omogočila, da so o koliščarjih samozavestno pisali in govorili v javnosti. Tudi za enega izmed glavnih kriterijev pri ocenjevanju risb ter slik in maket so si mladi žiranti zadali zgodovinsko verodostojnost.

Peter R. iz 7. razreda je sodelujoče opozoril, »da so strokovnjaki in arheologi v zadnjih letih izvedeli o koliščarjih veliko novega, predvsem pa to, da niso živeli na jezeru, kot smo nekoč mislili, ampak na obrobju jezera, na kopnem. Zato je pravilni naziv za takratne prebivalce koliščarji in ne mostiščarji, kakor se še učimo ponekod v šolah.«

V zadnji tretjini projekta smo učence glede na njihove želje razdelili v tri skupine in pričeli s timskim delom: skupina za odnose z javnostmi je novinarje obvestila o našem projektu, napisala je

vabilo na razstavo, pripravila gradivo za novinarje ter organizirala novinarsko konferenco. Oblikovalska skupina je poskrbela za izdelavo logotipa razstave, za vizualno podobo plakatov ter seveda za oblikovanje razstave. Razlagalna skupina pa je pripravila vodstvo po razstavi in vodnik zanj.

KOLIŠČARJI V OTROŠKIH OČEH

Razstave *Koliščarji v otroških očeh*, na kateri so bili razstavljeni izdelki z že omenjenega natečaja, udeleženci *Muzeja v malem* niso le zasnovali, temveč so jo tudi sami postavili. Najprej so jo predstavili novinarjem na novinarski konferenci, istega dne, 12. marca 2014, pa je zvečer sledilo še odprtje razstave, na katerem so bili otroci glavni govorci.

Tekom razstave smo pripravili tudi zanimive spremljevalne programe, ki so našo razstavo povezali z razstavo *Kolo, 5200 let*. Organizirali smo vodstva z družinskimi delavnicami, spisali pa smo tudi poučen družinski vodnik. V vodniku, ki je družinam omogočil vpogled na

Igrano vodstvo po razstavi Kolo, 5200 let (foto: Andrej Peunik, MGML)

koliščarje skozi otroške oči, smo objavili prispevke mladih strokovnjakov. Vodstvo pa se je skozi otroški kreativni proces razvilo v kratko dramsko uprizoritev, ki je obiskovalce preko dialoga koliščarjev in sodobnikov popeljala v skrivnostni starodavni svet. Vodstvu je sledila tudi delavnica, v kateri so se lahko družine preizkusile v veščinah iz pradavnine. Tudi zabavno besedilo kostumiranega vodstva je delo naših mladih sodelavcev, plod neizmerne otroške domišljije. Nismo namreč želeli, da bi se morali otroci naučiti vnaprej pripravljena besedila, temveč smo jih spodbujali k improvizaciji, ki je rodila inovativne, humorne, a vseskozi poučne dialoge, ki se iz ust njihovih snovalcev slišijo toliko bolj naravno. Vodstva so bila za učence izredno dragocena, saj so lahko skozi slednje svoje polletno delo predstavili javnosti, ki jih je z zanimanjem poslušala in projekt sprejela z velikim odobravanjem. Občutek, da je tvoje delo

videno in pohvaljeno, je bil za otroke zaslužena nagrada.

EVALVACIJA PROJEKTA

Na začetku projekta smo si skupaj z učenci zastavili nekaj konkretnih učnih, osebnih, socialnih in vedenjskih ciljev. Z veseljem ugotavljamo, da smo jih v veliki meri tudi uresničili. Najbolj očitni cilji se nanašajo predvsem na boljše poznavanje obdobja koliščarjev, muzeja in muzejskih poklicev.

V zaključni anonimni evalvaciji je ena izmed učenk zapisala: »Pridobila sem ogromno znanja o koliščarjih, kolesu, Barju, poklicih iz muzeja in izkušnje za naprej. Bolje znam opisati koliščarje, opraviti vsa njihova opravila, voditi po razstavi, biti ustvarjalec in pravilno razsoditi.«

Tekom projekta pa so imeli učenci možnost razvijati tudi komunikacijske

veščine, ki smo jim posvetili tudi enega izmed naših srečanj. Retorične spretnosti so vadili tudi, ko so medsebojno razpravljali, vodili po razstavi in se pogovarjali z novinarji.

Ena izmed udeleženk projekta nam je zaupala: »Pred projektom sem bila sramežljiva pred publiko in zato si nisem upala nikjer nastopati, zdaj pa si to želim vedno večkrat. Pridobila sem tudi na znanju.«

Sposobnost pisnega izražanja je prišla do izraza pri snovanju tekstov za različne namene, na primer za pisanje prispevkov o izbranem koliščarskem predmetu, poročil o naših srečanjih, prepričljivo pisanje tekstov za plakat, vabila na razstavo, pisanje natečaja, sporočil za javnost ... Učenci so lahko svojo ustvarjalnost in domiselnost ter likovne spretnosti pokazali pri oblikovanju postavitve otroške razstave, logotipa projekta in plakata. Kot snovalci razstave

in spremljevalnih programov pa so učenci razmišljali tudi o potrebah občinstva ter se tako življali v različne tipe obiskovalcev in spoznavali njihove želje.

Ne nazadnje pa so tudi svojo razstavo predvsem posvetili drugim, udeležencem in nagrajencem natečaja *Koliščarji v otroških očeh*. Za osebni cilj smo si zadali povečati medsebojno zaupanje in samozaupanje. Dosego cilja potrjuje naslednji komentar: »Menim, da sem pridobila več znanja o koliščarjih in zdi se mi, da sem postala samozavestnejša. Poleg vsega tega pa sem prepričana, da smo se s projektom Muzej v malem povezali med seboj, kar se mi zdi zelo lepo.«

Ob koncu projekta so otroci samozavestno dajali intervjuje in se na televiziji pojavljali, kot da bi imeli za seboj že leta izkušenj. Pridobili so pogum za javno izpostavljanje, saj so prav vsi uspešno in pogumno vodili obiskovalce po razstavi. Tudi med projektom so učenci ravnali odgovorno in se zavedali svojih dolžnosti.

K uspešnosti projekta je pomembno prispevala tudi partnerska osnovna šola, še posebej učiteljica zgodovine Natalija Lampič, mentorica zgodovinskega krožka, katerega člani so bili jedro mlade partnerske skupine. O projektu je zapisala:

»Navdušenje Ledincev nad dogodivščinami in raziskovalnimi delavnicami Muzeja v malem je neizmerno. Nekaj njihovega veselja je prešlo tudi name, na učiteljico, ki se česa podobnega iz svojih šolskih dni ne more spomniti. Odkritje sveta za muzejskimi vrati, kjer se konservatorji trudijo ohraniti meče, fibule, ščite, viteške srajce, keramično posodje in bleščeč nakit za prihodnje radovedne rodove, je posebna izkušnja, ki jo mladi znajo ceniti in jo povezati z vznemirljivim spoznavanjem dela arheologov, restavradorjev in kustosov. Preplet vseh znanj in veščin v delu z javnostmi so na njim primeren način doživeli kar s strokovnjakinjo Mestnega muzeja Ljubljana. Strašno imenitno je sodelovati s profesionalci, ki te jemljejo resno in te vključujejo v svoje delo. Takšno je mnenje Ledincev, ki si ne pustijo odvzeti niti enega srečanja z njimi.«

Seveda ne smemo pozabiti tudi na pomembno spodbujevalno vlogo, ki so jo imeli starši sodelujočih otrok. V anonimni povratni informaciji ob koncu projekta so zapisali, da so se otroci »z veseljem udeleževali vsake delavnice in so doma navdušeno pripovedovali in razlagali vsa nova pridobljena znanja«.

Eden od staršev je zapisal, da je njegova hči »globoko doživljala projekt, opisovala

dejavnosti in se z navdušenjem ter radovednostjo udeleževala aktivnosti«.

Spet drugi je pripomnil: »Ko je otrok zadovoljen in se čuti koristnega, je zadovoljna tudi družina in okolica.« Starši projekt ocenjujejo kot uspešen, stimulativen za otrokovo kreativnost in krepitev občutka koristnosti in sodelovanja, kot »odlično priložnost za vse udeležence – za muzej, promocijo, za otroke novo znanje in pogled na svet ter drugačen način sodelovanja«. Muzej v malem ocenjujejo kot »izjemno kakovosten projekt, pri katerem do izraza pridejo različne sposobnosti udeležencev«.

Po besedah enega od staršev so otroci »spoznali, kako poteka projekt od začetka do konca ter koliko truda je treba vložiti, da bo projekt uspešen.«, spet drugi pa je prepričan, »da je sodelovanje najboljša oblika učenja in motiviranja«.

DRUGO LETO: EMONA V MALEM

Tekom projekta *Muzej v malem* je muzej nastopil kot aktivni posrednik med mladimi obiskovalci in kulturno dediščino, saj je radovednim otrokom omogočil, da so na poučen, dejaven in sproščen način aktivno spoznavali kulturno dediščino in pomen njenega ohranjanja, razvijali svoje interese, pridobivali nova znanja in krepili samozavest, saj so bili vseskozi samostojno vključeni v dogajanje. Projekt je prav gotovo okrepil tudi povezavo med muzejem, šolo in mladimi. V dialogu smo drug z drugim rasli, saj uslužbenci muzeja nismo bili le mentorji, temveč smo se od mladih sodelavcev tudi marsičesa naučili, bolje smo spoznali njihove želje in potrebe ter se našli njihovega navdušenja, neobremenjenega opazovanja sveta in njihove iskrene radovednosti.

Ker je eden izmed ciljev projekta tudi ta, da čim več otrokom omogočimo vpogled v muzejsko zakulisje, bomo drugo leto kulturno bogatili kakšno drugo šolo, s katero bomo odpotovali v antično Emono. Projekt z velikim veseljem priporočamo tudi drugim sorodnim ustanovam in šolam, saj prinaša participativen model učenja, ki pomeni vizijo za novo družbeno odgovorno delovanje prihodnjih generacij.

Ekipa Muzeja v malem z vodjo projekta, Niko Damjanovič (foto: arhiv MGML)